

Asia: VN/23602/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 17 ja 18 §; asetuksen 5 ja 6 §)

Tavoite lisätä valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen valtionapukelpoisuuden hyväksymiseen ja valtionavustusten myöntämiseen liittyvän menettelyn sujuvuutta ja tehostaa säännösten läpinäkyvää soveltamista on kannatettavaa. Selkeyden, läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden lisääminen on valtionapuprosessissa mukana olevien järjestöjen näkökulmasta erittäin tärkeää. Eryteisesti läpinäkyvyyttä on syytä lisätä, jotta järjestöillä on mahdollisuus saada tietoa oman hakemuksensa / selvityksensä arvioinnista ja kehittämistarpeista.

Valtion nuorisoneuvosto tilaama arviointi nuorisovastuualueen valtionavustusprosessista (2019) nosti johtopäätöksissään esiin erityisesti läpinäkyvyyden, tulosten, vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin tarvittavan tuen, ohjeistusten ja terminologian avaamisen tarpeen. Miten tuloksia, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta seurataan ministeriön tasolla, tulee avata myös valtionapuprosessissa oleville järjestöille nykyistä laajemmin. Myös viestinnän roolin kasvattaminen nousi johtopäätöksissä ja suosituksissa vahvasti esiin. Arvioinnissa nousi esiin selkeä kritiikki siitä, etteivät hakija saa hakemustaan (ja selvitystään) koskevaa palautetta muuta kuin sitä pyytämällä. Palautteelle on selkeä tarve, jotta toimijat saavat lisätietoa ja perusteluita oman toiminnan kehittämiseksi. Valtionavustusten digitalisoinnin kehittämishanke tuo tähän toivottavasti uusia työkaluja palautteen antamiseksi.

Arvioinnin johtopäätöksissä nousi esiin myös toive siitä, että yleisavustuksella toteutetun toiminnan kehittämiseksi siirryttäisiin pitkäjänteisempään avustukseen. Avustuksen epävarmuus vuosittaisten myöntöpäätösten takia heijastuu väistämättä järjestön toimintaan. Arvioinnissa nostettiin esiin ehdotus vähintään kahden vuoden pituisen ohjeellisen avustussuunnitelman käyttöönottamisesta. Tällöinkin päätös tehdään vuosittain, mutta antaa järjestölle suuntaviivoja nykyistä pidemmälle.

Valtion nuorisoneuvoston arvioinnissa on kannatettavia kehittämissideoita, joista osa näkyy nuorisolain uudistamisessa kuten läpinäkyvyyden ja selkeyden lisääminen sekä oikeudenmukaisuus, mutta esimerkiksi pitäjäteisempää avustamista ei ole lain uudistamisen yhteydessä edes pohdittu. Tämä on valtionavustettaville järjestöille kuitenkin tärkeä asia, jota toivottavasti lausuntopalautteiden jälkeen vielä arvioidaan mukaan otettavaksi.

Nuorisolain 17§ ja asetuksen 5§ Valtakunnallisen nuorisoalan järjestön valtionapukelpoisuus ja hyväksyminen valtionapukelpoiseksi

Valtionapukelpoisuuden kriteereistä ollaan poistamassa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja korvaamassa se järjestön toiminnan merkityksellä ja vaikuttavuudella nuorisotyön ja -toiminnan kannalta sekä järjestön toiminnan ajankohtaisuudella. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointia pidettiin haasteellisena, mutta toiminnan ajankohtaisuuden arviointiin liittyy myös omat haasteensa. Mihin ajankohtaisuutta peilataan? Valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan (VANUPO)? Vai vaihtuuko ajankohtaisuus VANUPO:a nopeammin? Entä millä tavoin ministeriö mittaa järjestöjen merkitystä ja vaikuttavuutta?

Into esittää, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus säilytetään valtionapukelpoisuuden kriteereissä. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus kuvaa sitä pitkäjänteistä työtä, jota valtakunnalliset nuorisalan järjestöt tekevät ja kuvaa myös toiminnan vakautta.

Nuorisolain uudistuksella tavoitellaan selkeyden, läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden lisäämistä, mutta näiden kriteereiden arviointi ei ole helposti mitattavia, joten esityksessä on perusteltava nykyistä selkeämmin uusien kriteerien mittaamista. Järjestöille on myös pidettävä tiedotus/infotilaisuus, jossa näiden kriteereiden arviointia avataan.

Toiminnan valtakunnallisuutta arvioitaessa on tärkeää, että toiminnan laajuutta arvioidaan myös muuten kuin seitsemän maakunnan näkökulmasta. Koronaepidemia on pakottanut siirtämään toimintoja yhä vahvemmin verkkovälitteiseksi, joka myös madaltaa osallistumiskynnystä monella tavalla. Siksi asetuksen kirjaus siitä, että järjestön toiminnalla voidaan tavoittaa kohderyhmä myös muutoin maanlaajuisesti, on nykypäivää ja kannatettava muotoilu. Tästä ei kuitenkaan käy ilmi, onko mahdollista toteuttaa koko järjestön toiminta verkkovälitteisesti, jos kohderyhmä saavutetaan siten maanlaajuisesti?

Selkeyttä, läpinäkyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta on tärkeää nostaa esiin myös eri järjestökategorioiden toiminnan arvioinnissa: nuorisojärjestö, nuorisotyötä tekevä järjestö ja nuorisoalan palvelujärjestö. Näillä kategorioilla on erilaiset kohderyhmät, mutta samat lain kriteerit.

Jos ja kun kaikkia järjestöjä arvioidaan samoin perustein, ja nuorisoalan palvelujärjestön pääasiallinen kohderyhmä ei ole nuoret vaan kentällä toimivat ammattilaiset ja sidosryhmät, on tärkeää saada tietää, miten arviointia on tehty suhteessa muihin järjestökategorioihin. Nykyistä lakia säädettäessä Into (ja Allianssi, SNK) ei kuulunut nuorisoalan palvelujärjestöihin. Palvelujärjestöjen näkökulmasta toiminnan arviointia tulisi kehittää osana nuorisolain päivittämistä. Nyt siihen ei ole kiinnitetty huomiota. Miten esitys tunnistaa nuorisoalan palvelujärjestöt arvioinnin kohteena?

Nuorisolain 18§ ja asetuksen 6§ Valtionavustuksen myöntäminen valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille

Järjestön toiminnan laadun ja vaikuttavuuden esiintuomiseksi järjestöt tarvitsevat vielä tukea ja ohjausta, jotta laatu ja vaikuttavuus saadaan vahvemmin näkyviin. Tästä olisi hyvä käydä vuoropuhelua järjestöjen ja ministeriön kanssa, mitä tarkoitetaan laadulla ja vaikuttavuudella ja miten sitä voidaan parhaiten tuoda esiin ja miten sitä ministeriössä arvioidaan.

Asetuksessa lukee, että järjestön toiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta nuorisotyön ja -toiminnan kannalta arvioitaessa otetaan huomioon, miten tavoitteellista, tuloksellista ja vaikutuksiltaan laajaa järjestön toiminta nuorisoalalla on. Näiden tulosten osoittamiseksi olisi hyvä lisätä koulutusta ja osaamista järjestötoimijoissa.

Lakimuutosten tavoitteiden toteuttamiseksi myös vuoropuhelua ministeriön ja avustusta saavien järjestöjen kanssa on hyvä lisätä, jotta järjestöllä on mahdollisuus saada palautetta toimittamistaan asiakirjoista ja kehittämiskohteista, jotta näistä asiakirjoista saadaan entistä paremmat. Nykyisellään vuoropuhelu ja palaute on minimaalista, tässä vaikuttaa varmasti myös henkilöstöresurssit.

Järjestön toiminnan ajankohtaisuus, jolla pyritään varmistamaan se, että avustettava toiminta vastaisi mahdollisimman hyvin nuorten kulloisiinkin tarpeisiin ei ole ongelmaton arviointiperuste. Mihin ajankohtaisuus perustuu? Voivatko järjestöt selvittää jostakin, mikä on ministeriön näkökulmasta ajankohtaista? Vai jääkö ajankohtaisuuden todistaminen järjestön vastuulle?

Asetuksessa lukee, että järjestön toiminnan ajankohtaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka hyvin järjestön toiminta vastaa nuorten kannalta ajankohtaisiin tarpeisiin. Ajankohtaisuutta olisi selkeyden, läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden lisäämisen näkökulmasta tärkeä tarkentaa.

Into esittää, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus säilytetään valtionapukelpoisuuden kriteereissä. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus kuvaa sitä pitkäjänteistä työtä, jota valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt tekevät ja kuvaa myös toiminnan vakautta.

Järjestöjen hyvä hallinnon ja talouden hoitaminen on edellytys, joten on hyvä, että tätä tarkennetaan lain päivittämisen yhteydessä.

2. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE) koskeviin esitysluonnoksiin (lain 19 §; asetuksen 7 ja 8 §)

On hyvä, että osaamiskeskuksen painopistealueet löytyvät VANUPO:sta ja että valtionapukelpoisuutta harkittaessa tarkastellaan hakijan esittämää suunnitelman vastaavuutta ja toteuttamiskelpoisuutta suhteessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan. Näin ollen VANUPO:n painoarvo kasvaa.

VANUPO:n valmistelussa on tärkeää ottaa järjestötoimijoita mukaan nykyistä vahvemmin ja aikaisemmassa vaiheessa. Pelkkä lausuntokierros ei riitä osallistamiseksi. Myös ministeriön omat hallitusohjelmatavoitteet nousevat nuorisolain päivityksen jälkeen suurempaan arvoon, kun VANUPO kiinnittyy hallitusohjelmaan ja siten osaamiskeskusten painopistealueisiin.

On tarkoituksenmukaista, että osaamiskeskusten valtionapu on määräaikainen, koska myös VANUPO on määräaikainen ohjelma.

Osaamiskeskuksen mahdollista ylijäämää ei olisi enää mahdollista käyttää osaamiskeskuksen nuorisotyöhön ja sen kehittämiseen, vaan se tulisi palauttaa ministeriölle. Muutos koskisi tulevaa osaamiskeskuskautta ja se on perusteltua.

Olisi myös tärkeää pohtia osaamiskeskuksen toimintavuotta, joka ei tällä hetkellä ole kalenterivuosi. Tämä aiheuttaa hallinnollisia haasteita. Jos osaamiskeskuksen ensimmäinen vuosi ei ole täysi kalenterivuosi, avustus voisi olla myönnetty esimerkiksi ajalle huhti-joulukuu. Jos osaamiskeskuksen viimeinen vuosi ylittyy maaliskuun loppuun (mikä on hyvä asia, jotta siirtymä VANUPO painopisteistä uusiin tapahtuu joustavasti) voisi osaamiskeskuksen viimeisen vuoden avustus olla esim. ajalle 12kk ja seuraavan vuoden ylimenoaika esim. 3kk eli yhteensä 15kk. Näin osaamiskeskuksen muut vuodet noudattaisivat järjestöjen muuta rytmiä talouden ja hallinnon näkökulmasta ja helpottaisivat arkea.

Osaamiskeskusten valtionapukelpoisuutta on haettu nyt kaksi kertaa, ja molemmat hakuprosessit ovat olleet hyvin erilaisia. Hakuprosessi on tärkeää vakauttaa ja selkeyttää. Ministeriö ja osaamiskeskus sopivat yhdessä osaamiskeskuksen tehtävät. On tärkeää, että toiminnan määrää mittaavat tunnuslukuja ja toiminnan tavoitteellisuutta voidaan vielä tarkentaa yhteistyössä ministeriön kanssa, kun valtionapukelpoisuus on myönnetty.

Osa osaamiskeskuksista on myös valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä. Into koordinoi Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskusta ja on valtakunnallinen nuorisoalan järjestö. Inton perustoiminnasta, joka on ollut aikaisemmin yleisavustettavaa toimintaa, on merkittävä osa siirretty

osaamiskeskustoiminnaksi. Määräaikainen valtionapukelpoisuus päättyy 31.3.2024 eikä tulevista osaamiskeskuksen painopistealueita ole vielä selvillä. Into toivoo, että ministeriö käy vastaavanlaisessa tilanteessa olevien järjestöjen kanssa keskustelun vuoden 2024 rahoituksesta hyvissä ajoin, jotta järjestöillä on mahdollisuus valmistautua muutoksiin ja tulevan osaamiskeskuskauden valtionapukelpoisuushakuun.

3. Lausunto nuorisokeskuksia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 20 §; asetuksen 9 ja 10 §)

-

4. Lausunto muita säännöksiä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 23, 24, 26 ja 27 §; asetuksen 1 §)

Valtionapukelpoisuuden peruuttaminen 23§ on hyvä yhdenmukaistaa. Valtionapukelpoisuuden edellytyksenä on kuitenkin vaikeasti mitattavia ja arvioitavia kriteereitä kuten ajankohtaisuus, joten järjestöjen kanssa on käytävä hyvissä ajoin keskustelua, jos ministeriö näkee syitä valtionapukelpoisuuden peruuttamiseksi. Järjestöllä on oltava mahdollisuus reagoida ministeriön näkemykseen ja tulla kuulluksi.

Nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja kuuleminen 24§, on hyvä, että tähän on lisätty mukaan hyvinvointialue. Hyvinvointialueelle siirtyy paljon nuorten kannalta merkittäviä palveluja, joten nuorisotyö- ja politiikka ei ole tämän uudistuksen vaikutuspiirin ulkopuolella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi viimeistään 1.7.2023 tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla avustusta saaneiden valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen ja nuorisokeskusten valtionapukelpoisuuden ilman erillistä hakemusta. Valtionapukelpoisuuden kriteerit tarkentuvat ja siihen tulee mukaan ajankohtaisuus. Miten varmistetaan, että nykyiset valtionapukelpoiset valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt ja nuorisokeskukset pystyvät osoittamaan suunnitellun ja toteutuneen toiminnan kautta, että uudet ja päivitettyt kriteerit valtionapukelpoisuudesta toteutuvat? Ministeriön on tärkeää järjestää ennen valtionapukelpoisuushakintaa info-/keskustelutilaisuus nuorisoalan järjestöille.

On hyvä, että päivitettyä nuorisolakia sovelletaan nuorisoalan osaamiskeskuksiin vasta kaudella 2023-2027 eikä kesken ohjelmakautta.

5. Lausunto Harrastamisen Suomen mallia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 12 a ja 21 a §)

Harrastamisen Suomen mallin edistäminen on kannatettavaa. Harrastustoiminnan järjestäminen ennen ja jälkeen koulupäivän on nuorten näkökulmasta paras mahdollinen tapa toteuttaa mallia. Esityksessä kuitenkin mainitaan, että harrastustoimintaa on mahdollista järjestää myös keskellä koulupäivää. Tämä kuulostaa haasteelliselta esitykseltä. Harvalla 1.-9. vuosiluokan oppilaalla on keskellä koulupäivää sellaista taukoa, että heillä olisi mahdollisuus osallistua kesken koulupäivän harrastustoimintaan. Myös harrastustoiminnan järjestäjien näkökulmasta ennen tai jälkeen koulupäivän on helpompi toteuttaa. Useat ohjaajat ovat joko itse opiskelijoita tai työelämässä.

6. Lausunnonantajan yleiskommentit tai huomiot/ehdotukset koskien lain muita säännöksiä

Into pitää haasteellisena, että lausuntopyynnössä on mahdollisuus jättää huomioita ja jopa ehdotuksia koskien nuorisolan muita säännöksiä.

Annetuissa lausunnoissa ehdotetaan muutosta etsivän nuorisolain 10§ 1 momenttiin. Esitetty muutos on merkittävä eikä sitä voida tehdä ilman huolellista valmistelua ja kuulemista.

Etsivä nuorisotyö tarjoaa jo tällä hetkellä nuorelle kokonaisvaltaista henkilökohtaista tukea, ohjaa nuoren tarvitsemiinsa monialaisiin palveluihin, tukee niissä asiointia ja toimii rinnalla kulkijana. Into korostaa, että etsivä nuorisotyö on nuorelle aina vapaaehtoista ja nuorilähtöistä, joten etsivä nuorisotyöntekijä ei voi toimia palveluprosessista vastaavana henkilönä.

Tuure Herttaliisa
Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry